

บทที่ 5

บทสรุป

การศึกษาวิจัยเรื่อง การดูแลสุขภาพช่องปากด้วยสมุนไพรพื้นบ้านไทย กรณีศึกษาทันตบุคลากรประเทศไทย ครั้งนี้ มีจุดมุ่งหมายเพื่อ 1) ศึกษาสถานการณ์การสั่งใช้สมุนไพรพื้นบ้านไทยในการดูแลสุขภาพช่องปากของทันตบุคลากร โดยเน้นรูปแบบและพฤติกรรม 2) ศึกษาปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการสั่งใช้สมุนไพรพื้นบ้านไทยฯ 3) จัดทำข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย ด้านรูปแบบและพฤติกรรมการใช้สมุนไพรในสถานพยาบาลของทันตบุคลากร ซึ่งสามารถสรุปและอภิปรายผลได้ดังต่อไปนี้

สรุปผลการวิจัย

จากข้อมูลทั่วไปของทันตบุคลากร จำนวน 391 คน พบว่าส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง อยู่ในช่วงอายุ 25-35 ปี นับถือศาสนาพุทธ มีภูมิลำเนาอาศัยอยู่ในภาคกลาง ด้านการศึกษา ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่จบทันตแพทยศาสตรบัณฑิตจากมหาวิทยาลัยนเรศวร สำเร็จการศึกษาช่วงหลังปี พ.ศ. 2540 การศึกษาสูงสุดระดับปริญญาตรี ด้านการปฏิบัติงาน ส่วนใหญ่มีประสบการณ์ในการทำงานในวิชาชีพทันตแพทย์ 5-15 ปี สถานที่ปฏิบัติงานอยู่ในสังกัดสถานบริการสังกัดกระทรวงสาธารณสุข สถานะปฏิบัติงานเป็นทันตแพทย์ปฏิบัติงาน ประสบการณ์การใช้/สั่งใช้สมุนไพร ส่วนใหญ่ไม่เคยสั่งใช้สมุนไพรในการดูแลสุขภาพช่องปาก

จากข้อมูลปัจจัยการสั่งใช้ยาสมุนไพร ของทันตบุคลากร ในด้านความรู้เกี่ยวกับการใช้สมุนไพร พบว่า วานหางจระเข้ เป็นสมุนไพรที่ทันตบุคลากรรู้จักมากที่สุด ทันตบุคลากรส่วนใหญ่รู้สรรพคุณของสมุนไพร ซึ่งมีความสัมพันธ์กับการสั่งใช้ พญายอ ฟ้าทะลายโจร ใบบัวบกและวานหางจระเข้ แต่ไม่สัมพันธ์กับข่อย กานพลู ฝรั่ง

กรณีทันตบุคลากรใช้/สั่งใช้สมุนไพร พบว่า รูปแบบและพฤติกรรมการใช้สมุนไพร ส่วนใหญ่ใช้เพื่อการป้องกันโรค/ส่งเสริม/รักษาโรคอื่นๆ ลักษณะการสั่งใช้ ส่วนใหญ่ใช้ร่วมกับการรักษาแผนปัจจุบัน ด้านความถี่ ส่วนใหญ่สั่งใช้น้อยกว่า 3 วันต่อสัปดาห์ ซึ่งสมุนไพรที่เคยสั่งใช้มากที่สุด คือ วานหางจระเข้ กับฟ้าทะลายโจร มีสมุนไพรที่เคยสั่งใช้น้อยที่สุด คือ ข่อย ด้านวิธีการใช้ มากที่สุดคือ การทา มีความพึงพอใจต่อการใช้สมุนไพรในการดูแลสุขภาพช่องปากในระดับมาก

ด้านปัจจัยที่มีผลต่อสถานการณ์การใช้สมุนไพรพื้นบ้านไทยของทันตบุคลากร พบว่า เพศหญิงมีการสั่งใช้สมุนไพรมากกว่าเพศชาย ในการดูแลสุขภาพช่องปาก สถานที่สั่งซื้อส่วนใหญ่เป็นโรงพยาบาลหรือสถานพยาบาล เนื่องจากผลิตได้เองหรือมีการสั่งซื้อมาอยู่ในบัญชียาของโรงพยาบาลอยู่แล้ว ทันตบุคลากรที่สั่งใช้สมุนไพร มีระดับความคิดเห็นต่อการใช้สมุนไพรในการดูแลสุขภาพช่องปากสูงสุด ในด้าน ความปลอดภัย

สำหรับทันตบุคลากรที่ไม่สั่งใช้สมุนไพรด้วยเหตุผลหลัก คือ ไม่รู้จัก ไม่รู้จะใช้อย่างไร ส่วนการตัดสินใจใช้สมุนไพร แหล่งข้อมูลที่สำคัญที่มีผลเกี่ยวกับการสั่งใช้สมุนไพร คือ โรงพยาบาล ข้อคำนึงในการใช้สมุนไพรสูงสุด คือ ความน่าเชื่อถือของสมุนไพร ส่วนความเป็นไปได้ในการใช้สมุนไพร ด้านที่มีระดับความคิดเห็นสูงสุด คือ การใช้สมุนไพรเองของตัวทันตบุคลากร นอกจากนี้ ยังไม่มั่นใจในคุณภาพของผลิตภัณฑ์ของสมุนไพรที่มีอยู่ปัจจุบันและผู้รับบริการยังไม่อยากใช้ หากจะใช้ควรมีงานวิจัยสมุนไพรด้านทันตกรรมยืนยันมากกว่านี้ ทั้งงานวิจัยต่างประเทศและในประเทศ

อภิปรายผลการวิจัย

จากงานวิจัย ทันตบุคลากรที่สั่งใช้สมุนไพร มีระดับความคิดเห็นต่อการใช้สมุนไพรในการดูแลสุขภาพช่องปากสูงสุด ในด้านความปลอดภัย ส่วนทันตบุคลากรที่ไม่สั่งใช้สมุนไพร การตัดสินใจใช้สมุนไพร แหล่งข้อมูลที่สำคัญที่มีผลเกี่ยวกับการสั่งใช้สมุนไพร คือ โรงพยาบาล/สถานพยาบาล ข้อคำนึงในการใช้สมุนไพรสูงสุด คือ ความน่าเชื่อถือของสมุนไพร ซึ่งเป็นไปในทิศทางเช่นเดียวกันกับงานวิจัยของ เพ็ญจันทร์ เซอร์เรอร์ และพีระพงศ์ วงศ์อุปราช (2552) ที่ทำการศึกษาพฤติกรรมการใช้การแพทย์ทางเลือกของคนไทย พบว่า ตัวแปรทางด้านความพึงพอใจที่ทำนายพฤติกรรมการใช้แพทย์ทางเลือกเป็น ปัจจัยด้านความพึงพอใจในประสิทธิผลและความปลอดภัย ซึ่งเป็นไปทางเดียวกันกับ การศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อพฤติกรรมการจ่ายยาของแพทย์ (Theodorou, et.al., 2009) ที่พบเช่นกันว่า ประสิทธิภาพของยา, ความปลอดภัยในการใช้ยาเป็นสิ่งที่สำคัญที่สุด โดยมีความเชื่อว่ายาตัวใหม่นั้นไม่จำเป็นต้องดีเสมอไป เช่นเดียวกันกับการศึกษาของ Thomas and Coleman(2004) ที่พบว่า ประชากรประมาณร้อยละ 6.5 เคยรับการรักษาอย่างน้อยหนึ่งในห้าของการรักษาหลักของการแพทย์ทางเลือก (ฝังเข็ม โยมิโอพาที ไคโรแพรกติก การจัดกระดูก ยาสมุนไพร) และมีความสัมพันธ์อย่างยิ่งระหว่างการรักษาด้วยการแพทย์ทางเลือกกับตัวชี้วัดด้านเศรษฐกิจสังคม

ในทางตรงกันข้ามกับงานวิจัย การศึกษา “ประสิทธิผลของยาทาบัวบกเฉพาะที่ในการรักษาไลเคนเพลนัสในช่องปาก ของกัทลี กิตติประसार วรานันท์ บัวจิบ ปลื้มจิตต์ ไรจนพันธ์ และ

คณะ(2551) กลับพบว่า ออราเบสไบบับกมีประสิทธิภาพต่ำกว่าออราเบสไตรแอมซิโนโลน อะเซโทไนดีนในการรักษาไลเคนพลาสในช่องปากชนิดฝ่อ และ/หรือ ชนิดถลอก และเช่นกับการศึกษาของ Edzard Ernst (2002) เรื่อง The Risk-Benefit Profile of Commonly Used Herbal Therapies: Ginkgo, St. John's Wort, Ginseng, Echinacea, Saw Palmetto, and Kava พบว่า ginkgo(แปะก๊วย) อาจมีผลข้างเคียงในการเกิดอาการเวียนศีรษะ St. John's wort จำเป็นต้องระมัดระวังการเกิดปฏิกิริยากับยาแผนปัจจุบันหลายชนิดเมื่อใช้ร่วมกัน ginseng (โสม) มีงานวิจัยสนับสนุนเกี่ยวกับประสิทธิภาพการใช้ทางคลินิกที่ยังไม่ชัดเจน Echinacea อาจมีประโยชน์ในการรักษาอาการหรือป้องกันอาการติดเชื้อในทางเดินหายใจส่วนบน แต่ข้อมูลดังกล่าวยังไม่ชัดเจน

ข้อเสนอแนะ

1. การเรียนการสอน ในคณะทันตแพทยศาสตร์ไม่ได้มีเนื้อหาวิชาเรียนที่กล่าวถึงในเรื่องการนำการแพทย์ทางเลือก รวมถึงสมุนไพรพื้นบ้านมาใช้ ควรมีการเพิ่มในหลักสูตรการเรียนการสอนในคณะฯ ซึ่งเป็นอีกทางเลือกหนึ่งที่เป็นประโยชน์ต่อทันตบุคลากรและผู้ป่วย
2. ควรทำการประชาสัมพันธ์ข้อมูลทางวิชาการที่ยืนยันได้ถึงประสิทธิภาพของสมุนไพรว่าเท่าเทียมกับยาแผนปัจจุบัน หรือใกล้เคียงแต่มีผลข้างเคียงน้อยกว่ามาก พร้อมจัดแนวทางการใช้สมุนไพรทางทันตกรรม เพื่อให้ทันตแพทย์ได้เข้าถึงข้อมูลและส่งเสริมการตัดสินใจเลือกใช้สมุนไพร เพื่อเป็นแรงจูงใจให้ทันตบุคลากรหันมาเลือกใช้สมุนไพรมากขึ้น
3. ควรส่งเสริมและพัฒนาการใช้สมุนไพรพื้นบ้านไทยในทางทันตกรรมให้อยู่ในรูปแบบที่ทันสมัยโดยส่งเสริมการวิจัยการใช้สมุนไพรชนิดต่างๆสำหรับรักษาโรคในช่องปาก พร้อมเผยแพร่งานวิจัยนั้นด้วย

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. ส่งเสริมให้มียาบัญชันทันตสาธารณสุข ทั้งในระดับการปฏิบัติงาน โดยส่งเสริมการใช้องค์ความรู้ของสมุนไพรพื้นบ้านไทยเข้ามาผสมผสานกับทันตกรรมแผนปัจจุบัน รวมถึงจัดทำยุทธศาสตร์ด้านการดูแลสุขภาพช่องปากด้วยสมุนไพรให้เข้าไปอยู่ในระบบดูแลสุขภาพช่องปากระดับประเทศ
2. สร้างกระบวนการมีส่วนร่วมในการพัฒนานโยบายสาธารณะที่เอื้อต่อการใช้ประโยชน์จากยาสมุนไพรเพื่อการป้องกันและการรักษาโรคในช่องปากเบื้องต้น พร้อมทั้งให้มีการจัดทำแนวทางการใช้สมุนไพรในทางทันตกรรม

3. ศึกษาหาแนวทางการบรรจุเนื้อหาเกี่ยวกับการแพทย์ทางเลือก การใช้สมุนไพรทางทันตกรรม เพิ่มเติมในแผนการเรียนการสอนในคณะทันตแพทยศาสตร์ หรือคณะอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง เพื่อพัฒนาหลักสูตรให้เป็นองค์รวมทั้งระบบ

4. วิจัยพัฒนาและรวบรวมองค์ความรู้ของสมุนไพรไทยในปัจจุบัน ให้มีลักษณะบูรณาการในทุกภาคส่วน เพื่อให้การพัฒนาเกิดความต่อเนื่องยั่งยืน รวมถึงมีการประสานทิศทางการพัฒนาองค์ความรู้เพื่อแก้ไขปัญหาสาธารณสุขของประเทศ